

un aire civilitzat i era evidentment bonica. L'Esteve es va tranquil·litzar en veure'ns. Va parlar amb autoritat: —Ara us n'anireu fora —va dir—. Prepara l'equipatge, i dilluns us vindré a buscar, o potser t'enviaré el cotxe, ja ho veurem.

No vaig esperar el dilluns, el dissabte abans vaig treure diners, vaig fer les maletes i la Joana, la Rosà i jo ens en vam anar a Mollet.

Vaig llogar una habitació per a mi i una altra per a la Joana. La casa on havem llogat les habitacions era un magatzem de gra i feia una olor àcida.

La Joana es reia de mi. Havia adquirit un art especial per a contradir tot el que jo feia, tot donant per admes, però, que «qui paga mana», encara que no en fos digne. De tant en tant sabia introduir en el seu remugar alguna insolència de l'estil:

—Em sembla que farà el negoci d'en Robert amb les cabres!

La Rosa, en canvi, es va conquistar el seu amor incondicional, i de passada procurava demostrar que jo era incapaç de tenir cura de la meua filla.

Cap a finals de novembre vaig tornar a Barcelona. Deixava la Joana amb la nena a Mollet. No sabia en absolut què faria. De moment, només volia instal·lar-me al pis tota sola i esperar. Vaig veure que ell havia vingut diverses vegades, en quedava el rastre de tabac i el desordre. Un vespre, jo acabava de fer-me el sopar i vaig sentir la porta.

Va començar fent visita, dirigint-me frases buides de polidesa i de sobte va trencar el to:

—On és la nena?

—No t'ho diré.

—Tant se me'n dóna. Però no vull que vagi a parar a l'hospici.

—Per què?

Jo volia saber si s'havia casat ja, però no volia preguntar-li-ho. Algú o altre m'ho diria, només em calia baixar al *foyer* de l'Eldorado. Efectivament, en Pepito Bertran va córrer a trobar-me i em va oferir una relació detallada de tot l'any. L'Esteve no s'havia casat, però es casaria sens dubte un dia d'aquells. No vaig acceptar la invitació d'en Pepito i vaig dir adéu a tota la colla.

No em vaig quedar gaire estona sola al *foyer*, i vaig fer tractes amb rapidesa. Una nit rere l'altra vaig baixar al *foyer*.

Potser van passar quinze dies, potser més. Quan vaig sentir la clau del pany, l'home dormia encara al meu costat. L'Esteve va encendre el llum i jo vaig tenir temps de saltar abans que ell enarborés la cadira. Per un moment vaig témer que l'Esteve aniria escalles avall, perquè l'home era fort. Però afortunadament l'home no tenia ganes de complicar-hi els veïns i ho va deixar córrer. Es va vestir ràpidament tot escopint dos insults amb ritme precís. Quan vam sentir la porta ens vam quedar mirant sense dir-nos res. L'habitació havia quedat en un estat deplorable.

—Se n'ha anat sense pagar —li vaig dir—. Suposo que ho pagaràs tu.

—Però m'ho cobraré. Mala...

Els insults que em deia l'excitaven tant com el meu refús. Quan vaig cedir va seguir insultant-me i la

veu se li trencava de tal manera que l'insult semblava un prec.

L'endemà, després d'haver esmorzat, em va proposar que arregléssim les coses. Li vaig dir que no.

—Per què?

—No vull i res més. No vull.

—Ho voldràs —va dir—. I vés alerta... aquesta nit tornaré.

Vaig anar a buscar el manyà i li vaig fer canviar el pany.

Va venir uns quants dies a picar a la porta, però ce-dia aviat perquè no tenia cap ganes de trobar-se amb un veí. Un matí, quan sortia a comprar, me'l vaig trobar a la porta, em va donar una empenta i em va fer entrar a dins. Va tancar i es va quedar arpenyat a la porta, esbufegant. Com que ell no obria boca, vaig parlar jo.

—M'obligaràs a anar-me'n —li vaig dir, sense aixecar la veu—. A València o jo què sé.

Es va quedar una estona per la casa donant voltes. Jo vaig sortir a comprar i vaig tornar. Era allí al menjador, palplantat, en actitud d'espera.

El dia 5 de desembre em va dir que ens casaríem. Em va regalar un anell de promesa amb una data gravada: 5 de desembre de 1924.

—Som al 25 —vaig dir rient—. S'han equivocat.

—Aquesta serà la data de la nostra boda. Ho has entès bé?

—Penses en tot.

Ens va casar mossèn Combàlia, cosí de la mare de l'Esteve, i ens va casar a la capella de la casa Massats

de Vic. La tenien tancada tot l'any i la van obrir per casar-nos. Mossèn Combàlia s'havia ocupat de tots els tràmits. Jo vaig pensar que era el moment de recollir la meva primera fe de baptisme.

—A on te van batejar?

Seiem al voltant de la taula del menjador, a casa meva, al carrer d'Aribau.

—A Sant Pere de les Puelles.

—Van cremar el registre l'any 9 —va dir mossèn Combàlia—. Li demanaré al rector que em faci un duplicat. Estàs segura que ets batejada?

L'Esteve va intervenir:

—Pregunti-li com se diu. Llorença Torres no deu ser el teu nom.

Mossèn Combàlia no es va immutar.

—Com te dius?

—Carola Milà.

—I què més?

—Res més.

—Com, res més! I el nom de la teva mare?

—Milà és el nom de la mare. Mai no he sabut qui era el meu pare.

L'Esteve em mirava amb fixesa i mossèn Combàlia es va apuntar el nom i va dir:

—Posarem Milà i Milà.

L'Esteve em va deixar el cotxe per anar a buscar la Rosa i la Joana i portar-les al mas Bofill de Sant Joan. L'Esteve es volia desfer de la Joana, però no em va costar massa convèncer-lo.

La capella era plena de gent per a la nostra boda. Després vaig saber que només hi havia la família. No

vaig aprendre a distingir—los fins molt més tard. Quan ja pujàvem al cotxe per emprendre el viatge em vaig trobar al davant una noia alta i prima:

—Encara ets més maca del que m'havien dit—i es va clavar a riure.

Després vaig saber que era l'Helena Darnius, casada amb un dels cosins de l'Esteve.

El baró de Ciutadella em va regalar una medalla d'or voltada de robins, amb l'enssenya de la Unió Patriòtica. La medalla m'agradaava i la vaig portar moltes vegades penjada al coll. Mai no vaig aconseguir que ningú m'expliqués què era la Unió Patriòtica. L'Esteve em va donar una explicació vaga:

—Una mena de club, dona!

Vam sortir de viatge en cotxe, no amb l'Hispano Suïssa, sinó amb el Panhard gros, que conduïa el xofer.

D'aquells dies en tinc un record boirós. L'única cosa que recordo amb detall és la cara de satisfacció del doctor Subietas quan li vaig demanar que em fes de testimoni a la boda.

—S'ha sortit amb la seva—em va dir, feliç—. L'enhorabona. Vet aquí que s'acaba amb boda com en les novel·les roses. La meva dona ha plorat d'emoció estètica quan li ho he explicat. Jo, en canvi, sóc una mica més escèptic. Les bodes no acaben res, vet-ho aquí, sinó que comencen una història, que no és estrany que no ens expliquin en les novel·les roses, perquè rarament és una història d'amor.

Ha vingut en Cosme Tudurí acompanyat d'un jove escriptor i s'han quedat uns dies a l'hotel. En Tudurí s'ha empassat tot el que porto escrit. Me n'ha parlar havent dinat, quan seiem tots a la terrassa, de cara al mar tan cat que canvia de color a cada instant i gronxa els petits *yachts* del port.

—No va malament això, Carola. Però t'he de confessar que hi ha dues coses que em preocupen. Som tot just al 1925 i has omplert ja dues-centes pàgines. I l'altra, és que jo m'ho imaginava, com t'ho diré... més... més obscè. És clar, que expliques coses atrevides, però les expliques amb tanta, diríem, *indiferència*, que semblen del tot normals.

—Ho són—he dit jo.

—Bé, bé, bé, estimada Carola. Jo no dic que no siguin normals. Ja ens entenem. No hi poses gens d'aquell condiment tèrbol i pecaminós que és l'*itè*de les històries d'amor.

—Cosme, fill meu—li he dit jo—. M'és molt difícil mirar-me les coses sota el prisma del pecat. Sobre tot del que tu insinues que és el pecat...

—Però vostre no creu—m'ha dit el jove escriptor— que l'experiència del mal obre les portes al co-neixement?

—De quin mal?

El jove escriptor s'ha quedat mirant-me entre sorprès i irritat. Té una cara rodona, de pòmuls sorrits i el cabell arrissat com un querubí.

—Què vol dir de quin mal?

—Sóc una dona limitada, jo—li he dit—, i quan penso en el mal, penso en el mal físic.

—Aquest, aquest! —m'ha dit entusiasmat el jove—. És clar que sí! L'amor és una immensa ferida oberta. No li agrada fer mal?

—No. Si n'he fet ha estat per defensar-me. A vegades he tingut por i llavors he tret les ungles.

—Molt femení —ha dit, despectiu, el jove escriptor.

En Cosme s'impacientava.

—Bé, ja en parlarem. Sempre hi ha temps d'afegir-hi unes quantes escenes de llit. Però i què me'n dius de les pàgines?

Quan anava a contestar-li ha vingut en Toni de l'embarcador. M'ha portat els diaris que ha anat a buscar a Pollença. Ha expressat, sense dissimular, la molèstia que li causaven les meves visites. En Cosme i el jove escriptor no li han tret els ulls de sobre, i ell els ha tornat la mirada amb insolència. Portava com a única indumentària unes bermudes i tot el seu cos lleuger i jove semblava desafar-los.

—Tampoc no l'he de venir a buscar aquesta tarda?

—ha dit, sense decidir-se a anar-se'n.

La cara d'en Cosme ha canviat d'expressió i els seus ulls han somrigut.

—No, Toni. Aquests senyors tenen ganes d'arribar-se fins a Formentor i els acompanyaré.

—Bé, bé —ha dit menyspreador—. Vol que li deixi els diaris i el correu a la seva habitació?

—Sí, gràcies.

Quan en Toni se n'ha anat l'han seguit amb la mirada i s'ha fet un silenci.

—En Toni té cura de l'embarcador.

—Ja... És a dir. Ja ens ho contaràs a les memòries... I ha rigut. M'han vingut ganes de dir-li:

«En Toni s'ha quedat sense clientes en aquesta època de l'any, i ha vingut a trobar-me, una mica per veure si fa fortuna, una mica perquè s'avorreiix, una mica perquè li surt de l'ànima arraulir-se a la falda d'una dona vella i poderosa. Però no farà fortuna amb mi, perquè a mi no m'ha quedat ni una mica de fam a les venes, i no em deixaré atrapar per la tendresa. En Toni es quedarà al meu costat perquè s'hi troba bé, i amb el bon temps, així que arribi el primer vol de turistes excitades desapareixerà». Però li he dit:

—No t'ha de preocupar l'extensió. Pensa que ara començo els meus anys d'ortodoxia social. Els dies són iguals, indestriables, els anys passen vertiginosament, com una mena de cura de son, fins que em desperto al juliol del 36.

—Epl! Alerta amb la guerra!

—Uff! La guerra! —ha dit el jove escriptor—. Altre cop? Em vol dir per què s'entesten a parlar de la guerra?

—Perquè la vam viure.

—Li sembla una raó suficient?

—Quan un fa unes memòries, sí.

El jove m'ha mirat amb prevenció:

—Creu que són útils unes memòries?

—La memòria sempre és útil —i li he somrigut amablement.

—Vostè deu fer literatura realista —m'ha dit descendent.

—No faig literatura.